

Ladislav Babić

Mislimo li da mislimo?

Većina ljudi misli da misli. Naime, oni misle kako misle da misle. Ovako ulančani niz mogao bi se nastaviti u beskraj, poput [pjesmice](#) „*Bio jedan pas...*“, i nikad ne bismo odgonetnuli misle li ljudi zaista ili ne. Znanstveno ime naše vrste je *Homo sapiens* – *mudri čovjek* – što nisam siguran da implicira i mišljenje, barem ne svih jedinki, a čini se da je i cjelina upitna. Sem biološke, postoji i ona društvena, socijalna evolucija, u tisućama posljednjih godina ljudske povijesti značajnija po vrstu od one prve. Kažu da bi *Aristotel*, da ga uspijemo pročistiti od taloga antičke civilizacije, lako shvatio principe kvantne mehanike i o njima raspravljao s *Bohrom*. Inteligencija ljudska, onoliko koliko ovisi o biološkim faktorima, nije se značajno mijenjala tijekom pisane povijesti. Kako se međutim nakuplja taj talog, koji bi spriječio ljude prošlosti, mnoge inteligentnije i od današnjih genija, da shvate principe na kojima počiva suvremena civilizacija, izazvavši njihovo zaprepaštenje ili neizmjereno čuđenje? Uostalom, ne kaže li se da smo svi mi robovi svojeg vremena, od kojih je tek vizionarima dano da kroz njegove pukotine zavire u budućnost, mada istovremeno svojim radom učestvujemo u kreiranju makar samo dijela nje? Što to formira čovjekov svjetonazor – da se zadržimo na općenitijoj temi – za koji nam se čini da dolazimo do njega vlastitim promišljanjima?

Marx u „[Prilogu kritici političke ekonomije](#)“ iskazuje značajnu misao: „ *Ne određuje svest ljudi njihovo socijalno biće, već obrnuto, njihovo društveno biće određuje njihovu svest* „ – što naprosto znači da svoj svjetonazor ljudi formiraju prema vlastitom položaju u sistemu materijalne reprodukcije. Drugim riječima, ne određuje kritičko razmišljanje o vlastitom i položaju drugih subjekata njihov svjetonazor, već ga oni u ponajvećoj mjeri *mentalnim „copy-paste“ procesom* usvajaju od dijela društva! Obično se kaže kako izuzeci potvrđuju pravilo, a on i prijatelj mu *Engels* – oboje potekli iz okrilja buržoazije – u ponajvećoj su mjeri sami sebe izuzeli iz njega, što im je omogućilo bespoštednu kritiku klasnog miljea iz kojeg su potekli. Mogli bi ih, i njima slične, nazvati „*slobodnolebdećim intelektualcima*“, [Mannheimova](#) *sintagma* na koju me upozorio prijatelj. U svom kapitalnom djelu „[Ideologija i utopija](#)“, rezonira autor na slijedeći način:

„Samo u prilično ograničenom smislu pojedinac stvara iz sebe način govora i misli koje mu pripisujemo. On govori jezik svoje skupine; On misli na način na koji njegova grupa misli. Na raspolaganju su mu samo određene riječi i njihova značenja. To ne samo da u velikoj mjeri određuje putove pristupa okruženju, nego istodobno pokazuje iz kojeg su kuta i konteksta, aktivnosti objekata bili vidljivi i dostupni grupi ili pojedincu... Strogo govoreći, netočno je reći da pojedinac misli. Umjesto toga, točnije je inzistirati na tome da sudjeluje u razmišljanju što su drugi ljudi mislili pred njim. On se nalazi u naslijeđenom stanju s uzorcima misli koji su prikladni ovoj situaciji i pokušavaju dodatno razraditi naslijeđene načine odgovora ili podupirati druge za njih, kako bi bolje odgovarale novim izazovima koji su se pojavili iz smjene i promjene u njegovoj situaciji. Svaki pojedinac stoga je u dvostrukom smislu unaprijed određenom činjenicom odrastanja u društvu: s jedne strane, nalazi prividnu situaciju, a s druge strane nalazi u takvoj situaciji prethodno oblikovane obrasce misli i ponašanja.“

Neki čak [tvrde](#) da:

„Kad bi čovjek racionalno preispitao 'osobne stavove' za koje drži da su 'njegovi vlastiti', ubrzo bi shvatio da zastupa 95% tuđih stavova i razmišljanja, usvojenih kroz obrazovanje, kulturu i odgoj kao i putem svakodnevne indoktrinacije. Uprkos tome svi imaju 'svoje mišljenje' i često ga nastoje braniti po svaku cijenu.“

Pa, na koji se to način šire tuđa shvaćanja – postajući opća - među stanovništvom, koja nesvjesno tretiramo produktima vlastitog razmišljanja, nerijetko ih do prolijevanja krvi braneci?

Pogledajmo prvo kako se šire epidemije – često prerastajući u pandemije - među ljudima. *Vektor zaraze* – organizam koji sam nije zaražen, već samo širitelj zaraze – zarazi prvog čovjeka. Obično ga nazivamo „*nultim pacijentom*“ (*"Patient Zero"*), koji potom putem interakcija sa drugim ljudima širi zarazu među njih, a ova se onda eksponencijalno rasprostire među populacijom. Nultog bismo pacijenta, metaforički mogli smatrati kreativcem čije se onda „znanje“ propagira populacijom, nesvjesnom od koga ono potiče. Naravno, to je samo alegorijska slika, no nešto slično je uočio [Richard Dawkins](#). U knjizi „*Sebični gen*“ skovao je pojam „*mem*“ (od grčke riječi *mimos* – *oponašati*) – neku vrstu [biheviorističkog](#) ekvivalenta gena ili „*virusa uma*“. Proučavanjem mema, nastanka i njihova širenja, bavi se *memetička teorija* (od koje se *Dawkins* distancirao).

„Mem je jedinica kulturnih informacija koja se širi od uma do uma analogno načinu na koji se i gen širi od jednog do drugog organizma, kao jedinica genetskih informacija te dio biološke evolucije. Mem je informatička jedinica koja nastanjuje ljudski mozak... U ljudskom društvu gotovo svaki kulturni entitet može biti shvaćen kao mem - religije, jezik, moda, pjesme, znanstvene teorije i koncepti, konvencije, tradicije itd. Karakteristike mema kao informatičke jedinice su te da isti mogu biti replicirani u neograničenoj količini putem komunikacije između pojedinaca neovisno od bilo koje replikacije na razini gena.“

Daklem bismo prvog konstruktora, pronalazača, stvaratelja nekog novog koncepta, religije, pjesme, teorije, konvencije,..., mogli u prenesenom smislu tretirati kao „*nultog pacijenta*“, čije se tvorbe potom – evoluirajući u međusobnoj borbi za opstanak sa drugim memima - nezadrživo šire ili nestaju s kulturalne pozornice. Većina naprosto usvaja tuđe koncepte, donekle ih modificirajući, i ugrađuje u vlastiti svjetonazor za koji „misle“ da je originalan, dajući „život“ za tako usvojene. Sad, na koji se fizički način, uslijed komunikacije među ljudima koji se možda nikad nisu lično sreli, šire memi – uzrokujući često nešto slično konsenzusu među pripadnicima pojedinih društvenih grupa?

[Rupert Sheldrake](#), engleski evolucionarni biolog, uveo je kontroverzni (za sada se smatra pseudoznanstvenim) pojam [morfičkih polja](#) i tzv. *morfičke rezonancije*. Hipotetska morfička polja su nevidljiva, formativna polja kojima su vrste okružene, odgovorna za dijeljenje informacija među članovima vrste. Svaki član zajednice doprinosi kolektivnom polju, a totalna „svijesnost“ tog morfičkog polja je dostupna svakoj jedinki. Ono oblikuju kolektivnu memoriju vrste koja je ishod svih prethodnih ostvarenih stanja organizama, a sadrži informacije koje utječu ne samo na ponašanje, već i na izgradnju živih organizama. Kolektiv (vrsta) i njegovi

pripadnici (jedinke) nalaze se u nekoj vrsti povratnosprežnog uzajamnog djelovanja. Poznato je iz povijesti (i one najnovije) da se ljudska društva vladaju poput krda – zbijaju se u opasnosti, gotovo bespogovorno, bezotporno slijedeći vođu koji im uspije nametnuti svoje ideje. Ginuti za domovinu, je za većinu neupitno pitanje – samo im netko treba inputirati u mozgove dovoljan razlog, i oni kreću u rovove, na barikade, na bajunete, metke i granate. Jednom rječju, u smrt. Međutim, poznato je kako ipak takav delirij ne zahvaća sve ljude. Manjina, *Mannheimovi „slobodnolebdeći intelektualci“ (slobodni umovi)*, pokazuje zavidnu otpornost na ovakvu indoktrinaciju svojih političkih vođa, zadržavajući neovisnost mišljenja i analize razloga zbog kojih bi oni, navodno dobrovoljno trebali ići ginuti (uglavnom, aposteriori čak i najzadrtiji uviđaju – u korist elite koja ih je nagnala na taj samoubilački korak). Ginuti (a ne živjeti, sic!) za domovinu – odaklem ovakva patetična ideja u mozgovima većine, i njen nedostatak u manjine? Moglo bi se to pokušati objasniti odgojem, no – čak ako pretpostavimo da je cijelo društvo orjentirano na ovakvu indoktrinaciju svoje djece (a to ustvari čine elite nametnutim odgojno obrazovnim programima), zašto se takve ideje u većine primaju a u manjine ne? Sa aspekta hipoteze morfogenetskog polja postoji lijepo (druga je stvar, dali i točno) objašnjenje. Između morfičkog polja i pojedinaca postoji izvjestan oblik rezonancije, utjecaja prema sličnosti: što je pojedinac sličniji svojim prethodnicima (precima) čiji doprinos morfičkom polju je u danom trenutku i najveći (jer suvremenici tek ugrađuju svoj doprinos u njega), to je veći utjecaj polja na njih. Kako evolucija vrste nije proces koji ravnomjerno i u isti čas zahvaća sve pripadnike, očekivano je da u danom času postoje evolutivno napredniji pojedinci, u biološkom i posebno u socijalnom smislu, koji su manje slični svojim precima te samim time i manje podložni utjecaju morfičkog polja. Interakcija pojedinaca sa morfogenetskim poljem svodi se na prijenos informacija u vezi strukture i oblika svakog organizma uključujući i "neživu materiju", a to se – navodno – ovisno na što se ta polja odnose (jer postoji opće morfogenetsko polje, ali i ona koja se odnose, primjerice, na zdravstvo, edukaciju, društvene konvencije,...), dešava određenim frekvencijama (vidjeti [autorov tekst](#)). Pojednostavnimo to na [primjeru](#) širenja navika. Majmun s jednog japanskoog otoka počeo je prati krumpir prije konzumacije, a potom naučio svoju majku tom triku. Postupno je sve više majmuna počelo prati krumpire, a navada se proširila i na populacije susjednih otoka i kopna s kojima njeni začetnici nisu nikad imali kontakata. „*Iz nekog neobjašnjivog razloga je sposobnost prenesena na druge majmune na udaljenim lokacijama. Uz to je potreban broj – kritična masa – za taj fenomen nesiguran, postao poznat kao ‘Fenomen sto majmuna’*“. Morfogenetsko polje inovatora postupno se širi na istovrsnike i to više jača što više njih se uključuje u njega crpeći informaciju iz njega, te potom i ostali lakše dolaze do nje

– to je primjer morfičke rezonancije. Dakle, „fenomeni postaju tim [vjerojatniji](#) čim se češće događaju. Primjerice, kad su kemičari kristalizirali novu kemikaliju u jednom dijelu svijeta, postalo ju je lakše kristalizirati drugdje. Nakon što su štakori u laboratoriju na Harvardu naučili naći izlaz iz labirinta, štakori u Melbourneu u Australiji puno su brže pronašli izlaz iz sličnog labirinta.“

Saberimo sad sinergijski stavove *Marxa*, *Mannheima*, *Dawkinsa* i *Sheldrakea*. Zajedničko svima je da su izuzetni pojedinci – koji najčešće predstavljaju kreatore novih pojmova, teorija, ponašanja, oblika,..., svojim mislenim sposobnostima - koje potom utječu i na njihovo ponašanje - izuzeti iz cjeline svoje vrste, koja crpi tek iz njihovih zamisli vlastito iskustvo, principima prijenosa informacije od pojedinca ka kolektivu. Manjina zaista misli, ostali samo preuizimaju zamisli, eventualno ih u nekoj mjeri modificirajući, uvjereni da zastupaju vlastite stavove. Međutim, oni ovise o *položaju ljudi u sistemu materijalne reprodukcije (Marx)* koji većinu prizemljuje, ne čineći ih „slobodnolebdećim intelektualcima“ (*Mannheim*), već samo stvorovima koji - *principom morfogenetske rezonancije (Sheldrake)* - imaju sposobnost prihvatanja od izuzetnih pojedinaca *formiranih mema (Dawkins)* i njihovog daljnjeg širenja. Dok je intelekt većine pseudomislećih ljudi rezultat prosječnog morfogenetskog polja, slobodnomisleći pojedinci ga imaju formiranog kao rezultat njegovih fluktuacija.

Na koncu jedan test, da preispitate mislite li zaista, ili samo „mislite“ da mislite. Živite s roditeljima u sedamdestim godinama života, pa se oni odluče zadužiti kod banke uzevši kredit s rokom otplate od trideset godina (pretpostavimo da postoji takva banka koja bi im ga dala). Biste li to mirne duše prihvatili, kad znate da je, prema tablicama smrtnosti osiguravajućih društava, mizerna vjerojatnost da roditelji dožive stotu? Da mi je znati, na koga bi otpalo vraćanje kredita, uzmemo li još u obzir da ste nezaposleni, s vlastitim djetetom na vratu? Pretpostavljam da ni roditelji ni vi niste toliko blesavi da ulazite u sličnu avanturu. Ali, *zašto* onda na svakim izborima podražavate vlade koje se sve više zadužuju, pa se zadužuju još i pride za otplatu pristiglih rata, pa se onda još zadužuju kako bi mogle vratiti nova zaduženja, pa se..., kad je sasvim jasno da, kao prvo – članovi vlade koji državu uvlače u te igre nikad lično neće vraćati kredite, a kao drugo – *zadužuju još nerođenu djecu svojih državljana, da biste vi i ostali danas živjeli bolje!* S kreditima, koji nemaju nikakvo pokriće, sem vjere da će se država dovoljno razviti kako bi njeni budući državljani mogli otplatiti dug u koji ih je aktuelna vlada – s vašom privolom - uvalila! Da, *zašto?!* A to je jedna od paradigmi funkcioniranja kapitalističkih ekonomija (mada su je u manjoj koristile i „socijalističke“. Jedna od rijetkih država [bez javnog duga](#) prema *MMF*-u bila je

Gadafijeva Libija.). Da vi probate tako – zadužujući se redom kod prijatelja kako bi onom prethodnom vratili dug, eto vam odmah pljenitelja, a bome i policije na vrata! Tako upravo funkcioniraju državne ekonomije, kao da nitko nikada nije čuo izreku „*pokri se koliko ti je guber dug!*“, a vi ih široka srca (spram sebe, ali ne i svojih potomaka!) podržavate, dok bi vlastitog oca sa zemljom spravili da vas uvuče u nešto slično. Evo što kaže [Yanis Varoufakis](#):

„Recimo da Mihalis pravi bicikle i da od bankara traži kredit od 500.000 evra da kupi rnašine koje će mu omogućiti proizvodnju ramova bicikala od karbonskih vlakana kako bi bicikli bili lakši i jači. Pitanje je: Gde će bankar pronaći tu sumu da bi je pozajmio Mihalisu, naravno uz odgovarajuću kamatu. Nemoj da požuriš sa odgovorom da će bankar pozajmiti Mihalisu svoj novac ili novac koji su drugi uložili u njegovu banku. To je pogrešan odgovor! Tačan odgovor je: Niotkud! Ni od čega! Bankar će naprosto uknjižiti, poveriti na Mihalisov račun sumu od 500.000 evra. Šta to znači? Znači da će, kad Mihalis proveri stanje na svom bankovnom računu, presrećan, ugledati na ekranu bankomata sledeće stanje: Saldo / Krajnje stanje = 500.000 evra. Mihalis će onda odmah isplatiti proizvođača mašine prenoseći 500.000 evra sa svog bankovnog računa na bankovni račun proizvođača i tako će se ni od čega, niotkud stvoriti suma od 500.000 evra! I, zaista, „proces pomoću kojeg banke stvaraju novac ni iz čega toliko je jednostavan da um nije u rnoogućnosti da ga pojmi“, kao što je rekao jednom jedan značajni ekonomista. Naravno, ništa se ne rađa ni iz čega. Kad ti kažem da je bankar na magičan način stvorio 500.000 evra ni iz čega, mislim na ono što smo pomenuli ranije - tih 500.000 evra potiču iz budućnosti: Proizlaze iz postupka u okviru kojeg bankarska ruka probija membranu, prelazi „liniju vremena“, uzima vrednost koja još nije stvorena, prenosi je u sadašnjost, daje je (uz naknadu) Mihalisu, preduzetniku, i svi se nadamo da će novi Mihalisovi bicikli, s ramom od karbonskih vlakana, imati takvu razmensku vrednost da će suma od 500.000 evra koju nam je budućnost dala kasnije moći da se isplati, s kamatom koju smo joj dužni. Milošću bankara, dakle, Mihalis prima 500.000 evra ni iz čega ili, tačnije, iz budućnosti. Bankar profitira iz tog bezgrešnog začeca zahvaljujući značajnom procentu kamata - što je više novca prenosio iz budućnosti raznim Mihalisima, to je veća njegova lična korist. Od trenutka kada ga ne sputava nijedno ozbiljno ograničenje i kada može da „rađa“ koliko god novca mu drago, što znači da ga prenosi iz budućnosti, periodi stabilnosti i razvoja čine da bankar bude optimističan misleći da zaista ne postoje granice. Stoga, dakle, on „rađa“ sve više novca! U suštini, odlama sve veće razmenske vrednosti od budućnosti i prenosi ih u sadašnjost“

A kad se stvar zalomi ovom vrstom krađe od budućih generacija, država će upasti u dug nesposobna da ga vrati, banke će propasti ili će morati biti sanirane od države (privatne banke!), a sve će se prelomiti preko leđa građana koji su šutke podržavali ovakvu ujdurmu na kojoj počiva sustav!

„U praksi, dakle, u nekom trenutku ni Mihalisi ni profiteri ne mogu da isplate zajmove bankarima, a ovi, sa svoje strane, više ne mogu da isplate ... budućnost. Za- tvaraju se preduzeća i prodavnice. Ljudi ostaju bez posla. Cene nekretnina padaju i tako profiteri doživljavaju bankrot. Prodavnice i preduzeća koji su opstali posle prvog talasa krize svedoci su smanjenja sopstvene prodaje i na kraju su i sami prinuđeni da stave katanac. Broj zaposlenih koji dobijaju otkaz sve je veći. Ubrzo i same banke ostaju s brdom zajmova koje su dale raznim Mihalisima i profiterima jer su ti zajmovi prsli kao baloni. Štediša shvataju da banke imaju problem i traže nazad svoj novac. Banke nemaju taj novac da im isplate pošto su i njega iskoristile za sopstvene potrebe, pa i one bivaju primorane da se zatvore. Čim svet sazna da su banke zatvorene, nastupa panika i krah postaje sveopšti.“

To se zove *ekonomska kriza*, kojih je kapitalizam prepun (periodički se ponavljaju), dok samo krajnji ignoranti ne vide prst pred nosom, osionu braneći ovakav sustav izvlačenjem negativnosti preživjelog društva - koje oni uslijed manjka pameti i vizije, smatraju socijalističkim – šuteći o opisanom scenariju koji se periodički realizira pred njihovim očima. Pa, zašto se lakše odreći oca koji vas uvaljuje u govna, negoli države i sustava koji to isto čine, na način o kojem ni ne razmišljate? Opet smo na početku teksta; tek mali postotak ljudi zaista razmišlja, dok ostatak preraspodjeljuje u glavi preuzete narative. Od društvenog bića kojem robuje njegova svijest, od mema koji kolaju društvima, ili morfogenetskog polja koje sam podržava vlastitim činjenjem. Ostaju samo „*slobodnolebdeći intelektualci*“, taj društveni nakot, preziran, nerijetko i grubo eliminiran od ogromne većine, sposoban joj – lišen robovanja lažima radi vlastitih probitaka – u lice sasuti istinu. Nekako uvijek u nezgodni čas!

22.05.2017.

PR

DIOGEN pro kultura

<http://www.diogenpro.com>